

מדע. הלכות תשובה פרק וז

פ"ו ה' והלא כתוב בתורה ועבדו וכו'. חזר למה שכתב למעלה שפרעה לא גזר עליו הש"י שיחטא אלא שחטאו חייבו למות ממנו התשובה ועל זה מקשה והלא כתוב בתורה ועבדו וענו אותם כפי שגזר על המצריים שירעו לישראל : **פ"ז** ב' לעולם יראה אדם עניו וכו'. פ' ב' ממסכת אבות שזכר יוסף אחד לפני מיתתו. ובשנה פ' שאל (דף ק"ג.) פירשו

מאת ה' לעזרם על האמת. כמו שאמר דוד הורני ה' דרך. כלומר אל ימנעוני חטאי דרך האמת שממנה אדע דרכך ויחוד שמך. וכן זה שאמר ורוח נדיבה תסמכני כלומר תניח רוחי לעשות חפצך ואל יגרמו לי חטאי למונעני מתשובה אלא תהיה הרשות בידי עד שאחזור ואבין ואדע דרך האמת. ועל דרך זו כל הדומה לפסוקים אלו : ה' ומדוי זה שאמר דוד טוב וישר ה' על בן יורה חטאים בדרך ידרך עניים וגו'. זה

פירשו שכל יום יראה כאילו הוא יום אחד לפני מיתתו נמלא כל ימיו בתשובה : ד' אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדים אין לדיקים וכו'. מיתר דר' אבהו פ' אין עומדין (ברכות ל"ד) : ה' ואין ישראל עבדים אלא בתשובה. כפ' יוס"כ (דף פ"ז) גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה : וחמא

ששלח נביאים להם מדיעים דרכי ה' ומחזירין אותן בתשובה. ועוד שנתן בהם כח ללמוד ולהבין. שמדה זו בכל אדם שכל זמן שהוא נמשך בדרכי החכמה והצדק מתאוה להן ורודף אותם. והוא מה שאמרו רז"ל בא לשהר מסייעין אותו כלומר ימצא עצמו נעזר על הדבר. *והלא כתוב בתורה

השגת הראב"ד
*והלא כתוב בתורה ועבדו וענו אותם וכו'. א"א אלה הם אריכות דברים שאין מתבטלים וחיי ראשי כמעט אני אומר שם דברי נערות. ואמר הכורא לזוים למה זנית ואני לא הזכרתיך בשם כדי שתאמר שעלך גזרתי ואמר לו האניס ועל מי חלה גזרתיך על אותן שלא זנו הנה לא נתקיימה גזרתיך. אבל וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ. הרי גזר על ישראל לעבוד כו"ם ולמה נפרע מהן. לפי שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהיה הוא הזונה אלא כל אחד ואחד מאותן הזונים לעבוד כו"ם אילו לא רצה לעבוד לא היה עובד. ולא הודיעו הכורא אלא מנהגו של עולם. הא למה זה דומה לאומר העם הזה יהיה בהן צדיקים ורשעים. לא מפני זה יאמר הרשע כבר נגזר עליו שיהיה רשע מפני שהודיע למשה שיהיו רשעים בישראל. כענין שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ. וכן המצריים כל אחד ואחד מאותן המצריים והמצריים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו. שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף זרעו עתיד להשתעבד בארץ לא להם. וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים העתידין להיות :

פרק שביעי

א הוואיל ורשות כל אדם נתונה לו כמו שבארנו ישתדל אדם לעשות תשובה ולהתודות בפיו מחטאיו ולנעור כפיו מחטאיו כדי שימות והוא בעל תשובה ויזכה לחיי העולם הבא : ב' לעולם יראה אדם עצמו כאילו הוא נוטה למות ושמא ימות בשעתו ונמצא עומד בחטאיו לפיכך ישוב מחטאיו מיד. ולא יאמר כשאזקין אשוב שמא ימות מרם שיוקין. הוא ששלמה אמר בחכמתו בכל עת יהיו בגדיך לבנים : ג' אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה. אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן ההתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהן מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואילו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם. וכן הוא אומר יעזוב רשע וגו' : ד' ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה. אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם. ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי מעם מעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו. כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם : ה' כל הנביאים כולן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו' : ו' גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך. ונאמר ולא שבתם עדי נאם ה'. ונאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב. כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק. התשובה מקרבת את הרחוקים. אמש היה זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה. והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד. וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה מרחיק החוטאים בה מקרב את השבים בין יחיד בין רבים. שנאמר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי. ונאמר ביכניהו ברשעתו כתוב את האיש הזה ערירי נבר לא יצלח בימיו, אם יהיה כניהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני וגו'. וכיון ששב בגלותו נאמר בזרובבל בנו ביום ההוא נאם ה' צבאות אקח זרובבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיו כחותם : ז' כמה מעולה מעלת התשובה. אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם. צועק ואינו נענה שנאמר כי תרבו תפלה וגו' ועושה מצות וטורפין אותן בפניו שנאמר מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, מי גם בכס ויסגר דלתים וגו'. והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם. צועק ונענה מיד שנאמר והיה מרם יקראו ואני

לחם משנה

שכיון לזה כלומר מלבד חירון זה אלו יכולים לתרץ חירון אחר והוא החירון שחירן למעלה, ודברי הראב"ד ז"ל בהשגות כלן הם מבוררים ואינם לריבין ביאור :

ה' והלא כתוב בתורה ועבדו וענו אותם וכו'. זה מתורץ כמה שחירן למעלה שהלא יודע הדברים ואין ידיעתו מכרתת שאין ידיעתו כידיעתו אלא ראה כאן לתרץ חירון אחר יותר מספיק ולמטה כתב וכבר אמרנו שאין כח באלם לידע וכו' אפשר

קצת

מגדל עז

ואל תאמר כו' עד דרכו. וזו מפורסם בכלל מה שאמרנו בהכרח ענינה קצין מענינה : אל ידמה בעל תשובה עד יתר מהם. פ"א אין עומדין (דף ל"ד) : כל הנביאים עד וכתב עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך. פרק בתרא דיומא (דף כ"ו) : גדולה תשובה עד חזק. סוף יומא : התשובה מקרבת עד מתגדלת. זה בכלל דרישת שלום לרחוק ולקרוב ונכמה מקומות ובמדרשות מושג זה הענין בכלל :

והלא כתוב בתורה וכו' עד כוף הפרק : כתב הראב"ד אלה הם אריכות דברים וכו' לשיכך נתחייבו עכ"ל : ואני אומר הלא כה דברי כי רבינו הראב"ד ז"ל מהיותו חושד לר"מ ז"ל במגלה לנו אינו רואה לו זכות שהרי בכוף הפרק אמר וכבר אמרנו שאין כח בידיו לידע, היאך יודע הקב"ה דברים שעתידין להיות עכ"ל. וזה עיקר האמת ור"מ ז"ל כתב בלשון מוכתר. וידעתי כי רבינו הראב"ד ז"ל מן הכל בנכחות גמולין ואין ומימינו אנו שותין ולגלות המכוון א"א שהוא כוד נכתר : פ"ו הוואיל ורשות כל אדם נתונה לו עד בכל עת יהיו בגדיך לבנים. פ"א שאל (דף ק"ג) :

לא תזכה לאותן חיים וכו' כדלקמן ב' זה עד והפסד שאינו חוזר לעולם כל אלו דברי ר' ירמיהו לנפש ההוטאת ולא תשיג אותה עזר כדעת חיצונים ה"ו. אלא דברי הרב ז"ל על סוף ב' שהביטול הזה מלבד שנתוספת תהיה בעונשי גיהנם ויסורים שבו יש עונש במקום הכבוד כמלאכים או מעלה מהן והוא אות הצדיקים ומעלתן שהן זוכין לה זה שיהיה מתוך דין ויסורים יש ראיה ללמד דעות שהיו כתב ב' אחד מפרקי ב' ואע"פ שהטאו שנאמר ועמך כל צדיקים וכו' עד ואלו שהיו לתם חלק לעולם"א אלא דברים בתורה וכו' הרי שהפריש בין חייבי כרת ובין הגדון ברשעו ולבטח יש לו חלק וירושלמי שכן דעת רבינו המהר"ר ז"ל מאשר כתב למעלה בפ' ו"ו ז"ל יש הטא שהדיו נותן גותן שנפרעין ממנו לעולם"ב ואין לעובר עליו שום נזק בעוה"ז ויש הטא שנפרעין ממנו שעבר עושים כל מיני למי שעבר על עבירה אחת כגון שאכל כוית חלב או עבר שחקר לוי והתפרסם הוא כבול דבריו שאינו כן ותאלמנה שפתי שכן הדברים על צדק שגור ימים בנפש בחטון גדול הוא בקיום הנפשות אחרי המיתה ובמתן השכר בעולם הנפשות תכרת בעונה וישראל הנפשות אשר לא הכאו תהיינה קיימות בזיו העליון ולכן הוא מפרש אשר נפה באפינו מפי עליון ונשמת שדי כמו שנאמר ויפה באפיו נשמת חיים הנה היא אבל קיומה ראוי והיא עומדת לעד כקיום שכלים הנבדלים ולכן לא יצטרך הנה לומר ש הראוי והוא הלשון שתפסה בהם המורה כרת כנף הנכרת מן האילן והוא שאמרו שלא הכאו וכן עמה שהן בשלום, וכבר פירשנו שכל היעדרים שבתורה בהבטחות או הזהיר בכאן בכרת שהוא ענין נסיו ולא הבטוח בקיום שהוא ראוי עכ"ל בפ' אחרי מות :